

การดำเนินงานวางแผนครอบครัวในประเทศไทย
ศึกษาเฉพาะ
โครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข

นางสาวกาญจนา กาเจนสีนิม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๑๕

000085

A CASE STUDY OF THE NATIONAL FAMILY PLANNING PROJECT
OF THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

Miss Kanchana Kanchanasinith

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Political Science

Department of Government

Graduate School

Chulalongkorn University

1972

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
.....

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

.....
..... ประธานกรรมการ

.....
..... กรรมการ

.....
H. N. ... กรรมการ

..... กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การดำเนินงานวางแผนครอบครัวในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะ
โครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข

ชื่อ   นางสาวกาญจนา   กาญจนสินี   แผนกวิชาการปกครอง

ปีการศึกษา   ๒๕๖๔

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงการดำเนินงานวางแผนครอบครัวในประเทศไทย ซึ่งจะเน้นศึกษาเกี่ยวกับโครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข โดยศึกษาถึงลักษณะการดำเนินงาน ตลอดจนผลสำเร็จและอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงแนวโน้มนโยบาย รัฐบาลต่อนโยบายประชากร และความจำเป็นของการวางแผนครอบครัวต่อประเทศไทยอีกด้วย ทั้งนี้โดยมีสมมติฐานว่า

"ระบบการบริหารของราชการไม่สามารถประสบผลสำเร็จ หากปราศจากนโยบายของรัฐบาลหรือการเมืองมาเกี่ยวข้อง ดังมีผู้กล่าวว่า การเมืองกับการบริหารนี้เปรียบเสมือนกและคานของเหรียญอันเดียวกัน (Politics and Administration are the two sides of a single coin)"

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้มาจากเอกสารต่าง ๆ และผลการวิจัยของสถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของโครงการวางแผนครอบครัว รวมทั้งคำแนะนำและข้อคิดเห็นจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของโครงการฯ นอกจากนี้ยังใช้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้จากการปฏิบัติงานในโครงการฯ นี้ประกอบการศึกษาอีกด้วย

ผลการศึกษาปรากฏว่า หากอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทยยังคงอยู่ในระดับไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ เช่นนี้ ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าจะต้องประสบกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมนานาประการ อันจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ฉะนั้น ประเทศไทยจึง

ต้องการนโยบายประชากรอย่างแท้จริง

ลักษณะการตัดสินใจของรัฐบาลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยทั่วไป มุ่งที่จะรักษาความมั่นคงของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนเป็นหลักสำคัญ รัฐบาลจึงได้ประกาศนโยบายประชากร ภายหลังจากที่บรรดานักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาประชากรได้ศึกษาวิเคราะห์และดำเนินการวิจัยต่าง ๆ จนสามารถพิสูจน์ให้รัฐบาลตระหนักถึงผลดีผลเสียของการวางแผนครอบครัวต่อประเทศ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนในเรื่องนี้ รัฐบาลจึงต้องมีนโยบายเพื่อสนองหลักการข้างต้น

สำหรับการดำเนินงานวางแผนครอบครัวของโครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานใด ๆ ก็ตาม แมว่ารัฐบาลจะยังไม่มีความสนับสนุนก็อาจดำเนินงานได้หากมีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบพร้อมที่จะตั้งใจปฏิบัติงานในขอบเขต ความรับผิดชอบของตนให้ดีที่สุด และได้รับความร่วมมือประสานงานจากหน่วยงานหรือสถาบันอื่น ๆ ซึ่งมีจุดประสงค์เดียวกัน การปฏิบัติงานร่วมกันดังกล่าวจะเกิดผลสมบูรณ์ ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลมีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจปัญหา รวมทั้งเมื่อรัฐบาลเห็นความต้องการของประชาชน ก็จะสามารถกำหนดนโยบายได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้การดำเนินงานดังกล่าวของโครงการฯ ยังเป็นตัวอย่างอันดีของหน่วยงานซึ่งได้เห็นแนวโน้มของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายของประเทศ โดยหน่วยงานนั้นได้เตรียมสรรพกำลังอย่างพร้อมเพียง และพร้อมที่จะปฏิบัติงานเพื่อสนองนโยบายรัฐบาลได้ทันที ฉะนั้นขอสมมติฐานข้างต้นจึงไม่จำเป็นต้องถูกต้องเสมอไป.

Thesis Title   A Case Study of the National Family Planning Project of the
                         Ministry of Public Health

Name   Miss Kanchana Manchanasinith
                         Department Government

Academic Year   1971

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the family planning activities in Thailand as carried out by the National Family Planning Program and other related organizations. Developments toward a population policy and the relationship of population growth to social and economic development are also included. The following hypothesis is set forth:

Effective administration requires political support. It has been said that administration and politics are the two sides of a single coin.

Information and survey results used in this study were derived from various documents of the National Family Planning Program and from other related organizations. Suggestions and advice were offered by senior project personnel. In addition personal experience gained in working in the National Family Planning Program for two year has been taken into consideration in preparing this thesis.

It was found that economic, demographic and health leaders brought the serious adverse effects of the high rate of population growth on social and economic development to the attention of the Government on several occasions since 1960. Although, in general, the decision making of the government is based on national security and the well-being of the people, it took a long series of recommendations about the population issue and the actual demonstration of the demand of people for family planning services before the cabinet adopted a national population policy for Thailand in March, 1970.

Family planning activities performed by the National Family Planning Program of the Ministry of Public Health demonstrates that administration can be done successfully without political support if the responsible organization does its best within the framework of its own activities and obtains good coordination from other related organizations. The successful achievement helped not only to convince the government that family planning should be supported officially, but also it became a demonstration of a well-prepared working unit that can serve the government interests. Finally, the hypothesis mentioned above has been disproved; it has been shown that policy support is not always necessary.

กิติกรรมประกาศ

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณ ร่องศาสตราจารย์ ดร. กระจมด ทองธรรมชาติ หัวหน้าแผนกวิชาการปกครอง ที่ไดกรุณาให้ความสนับสนุนและแนะแนวคิดว่าเห็นทั้งงานการศึกษาและการเขียนวิทยานิพนธ์ตลอดมา และขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ผู้อำนวยการสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาเป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และให้ความช่วยเหลือในด้านคำแนะนำขอคิดเห็นต่าง ๆ นายแพทย์สมศักดิ์ วรคามิน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือทั้งด้านการเขียนวิทยานิพนธ์และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งทุกอย่างจะสำเร็จลงมิได้โดยปราศจากท่านรวมทั้งนายแพทย์วินิจ อิศวเสนา รองผู้อำนวยการโครงการวางแผนครอบครัว ฯ และ ดร.อลัน จี. โรเซนทไฟลด์ ที่ปรึกษาสภาประชากรประจำประเทศไทย ผู้ซึ่งสนับสนุนและให้ข้อคิดเห็นที่สำคัญหลายประการ งานต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะดำเนินไป ด้วยดีมิได้ หากปราศจากความช่วยเหลือแนะนำอย่างใกล้ชิดของคุณระจิตตา ณ พัทลุง และความร่วมมือประสานงานของคุณสุวินชา ชมธวัช แห่งสถาบันประชากรศาสตร์ และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ธุรการของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย .....

ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....

ฉ

กิจกรรมประกาศ .....

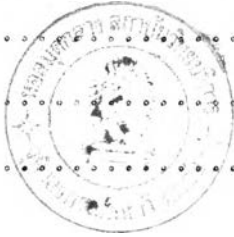
ค

รายการตารางประกอบ .....

ง

รายการตารางภาพประกอบ .....

จ

บทที่

๑. 1 หน้า .....

๑

๒. ลักษณะการตัดสินใจของคณะกรรมการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ...
ของประเทศไทย .....

๒

๓. แนวโน้มนโยบายรัฐบาลต่องานอาชีพประชากร .....

๓๐

๔. ความจำเป็นของการวางแผนครอบครัวต่อประเทศไทย .....

๖๕

๕. การปฏิบัติการด้านการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย ศึกษา
เฉพาะกระทรวงสาธารณสุข .....

๑๐๐

๖. บทสรุปและข้อเสนอแนะ .....

๑๖๒

บรรณานุกรม .....

๑๕๔

ประวัติการศึกษา .....

๑๘๑

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
๑. อัตราเกิด ตาย ทารกตาย และมารดาตายตลอดระหว่างปี ๒๕๕๐ - ๒๕๐๖	๓๐
๒. จำนวนและอัตราตายของมาเดโรเบีย (ต่อ ๑๐๐,๐๐๐ ประชากร)	๓๑
๓. จำนวนประชากรและอัตราการเพิ่มประชากร พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๐๓	๓๒
๔. ประชากรจำแนกตามสัญชาติ ศาสนา ความสามารถพูดภาษาไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และ ๒๕๐๓	๓๖
๕. จำนวนผู้ให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรการวางแผนครอบครัว	๑๑๓
๖. จำนวนผู้รับบริการรายใหม่ แยกตามประเภทที่ให้บริการ (๒๕๐๘-๒๕๑๓)	๑๑๖
๗. จำนวนผู้รับบริการแยกตามหน่วยงาน (๒๕๐๘-๒๕๑๓)	๑๑๗
๘. อัตราการเลิกใช้แยกตามสาเหตุของการเลิกใช้ และอัตราการคงใช้ แยกตามวิธีรับบริการและระยะเวลาที่ใช้บริการ	๑๑๘
๙. การประมาณจำนวนผู้รับบริการใหม่ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จำแนกตามประเภทของบริการที่ใช้ในการวางแผนครอบครัวเป็นรายปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๘	๑๒๕
๑๐. ยอดสะสม จำนวน "ผู้มีศักยภาพ" รวมทุกวิธี อันเป็นผลงานของปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๓ ในระยะ พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๘	๑๓๖
๑๑. จำนวนการเกิดที่ป้องกันได้ อันเป็นผลงานของปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๓	๑๓๗

รายการตารางภาพประกอบ

แผนภูมิ		หน้า
๑.	โครงสร้างสายงานการกักตักปัญหาของคณะรัฐบาล.....	๑๐
๒.	การจัดรูปองค์กร ของกระทรวงสาธารณสุข.....	๑๐๕
๓.	การจัดหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน โครงการวางแผนครอบครัว	๑๒๖